

Elena VULCĂNESCU

ÎNCORONAREA MUZEI, UN PORTRET INEDIT AL VERONICĂI MICLE DE ȘTEFAN IONESCU-VALBUDEA

Centrul spiritual bucureștean, de un amplasament arhitectural amintind incinta dreptunghiulară galo-romană, oferă prerogativa de *inimă*, în sens inițiativ, Palatului Regal – Muzeul Național de Artă al României. Din tripla incintă a sacerdoșului druidic, eșalonată în *prezicători, poeți și druizi*, templul românesc păstrează, unică, supremația Poetului Eminescu.

În grădina Ateneului Român, Eminescu e singur și gol, o goliciune trecând din ritul legendarilor războinici celți, prin antichitatea greco-romană, pînă în simbolismul modern al nudului, cu semnificația purității fizice și spirituale, dar o goliciune rectificată de morala creștină prin brîul-chimir lăsat pe șolduri, din care se ghicește conturul proeminent al cărții. Singura platoșă, din spate, o mantie poate din arbori, latență a metamorfozelor pe care artistul de geniu și le asumă.

Bronzul din 1963 al sculptorului Gheorghe D. Anghel (1904-1966) îi prinde frumusețea apolinică, tineretea confientă, dar mai ales verticalitatea înaltă de coloană în beneficiul ascendenței celeste. Statuia se sprijină pe cubul adevărului și al stabilității de la baza tronurilor căutîndu-i-se, în același timp, aspectul spongitei aerisite, receptacol al semnelor lumii.

Dincolo de grădină, *e omul ca un fulg, istoria cu lungile-i ere... Podul Mogoșoaiei* din veac, mereu mișcător în silințele lui de europenizare, *Calea doldora* de cotloane mîzgoase ori de pure așternuturi nupțiale, pipăindu-și zorii în flirtul rustic al semnalelor trăgănite ale mucarnicilor... *Sunt ani la mijloc și-ncă vor mai trece...*

În curtea Palatului-Muzeu, o alee arcuită amintind plein-airul versaillez expune capodopere ale începuturilor sculpturii românești și nu numai,

din a doua jumătate a sec. al XIX-lea și începutul secolului următor. Dinspre Biserica Crețulescu, te întîmpină, cu dezinvoltura celui pregătit să aștepte, *Mercur*, opera unui Anonim al Școlii Europene a sec. al XIX-lea, dinspre Ateneu, un *Nud* planturos, de o senzualitate epatantă, semnat de Gheorghe D. Anghel.

Într-o largă circumscriere, centrul arcului este rezervat capodoperei secolului al XIX-lea, controversatei statui pe care Ștefan Ionescu-Valbudea (1856-1918) o intitulează *Michael Nebunu* (1885). Cu *Speriatul* (1886) și *Învingătorul* (1886), Valbudea conjugă un dramatic avertisment lansat de la o surprinzătoare tribună, pînă în bolțile puterii. Era moda busturilor omagiale și neoclasicismul blajin al lui Ion Georgescu (1856-1898) abia prididea.

Cu *Michael Nebunu*, de un romantism fulminant, inedit prin alegoria nebuniei, Valbudea se apropie atît de mult de arta marilor florentini, încît pare că a fost uitat acolo... *Învingătorul* sau *Călăul*, cu barda pe umăr și trofeul sub călcii, amintind-ne rubensiana pînă a decapitării infatuatului rege persan Cyrus, în blidul de la picioarele frumoasei amazoane Tomyris, pe mulți trebuie să fi supărat, de vreme ce juriul examinator al exponatelor sosite din țară la Paris în 1889 constată că avea *o mînă ruptă și un picior crăpat* (A.N.M. Buc., *Fond Ateneul Român*, D. 1/1889, f. 77).

În 1940, Ion Frunzetti regăsește *Învingătorul*, *umbrit pe de-a-ntregul de scara sub care se afla la Ateneu, cu cîteva degete amputate, securea smulsă și brațul stîng spart* (monografia *Ștefan Ionescu-Valbudea*, p. 21). Gipsurile fragile, expuse și premiate la Paris, au căpătat la Muzeul de Artă al României trăinicia bronzului.

Portretul inedit al Veronicăi Micle, opera lui Valbudea din 1888, un gips restaurat, parvenit Muzeului în 1953 sub numele de Doamna Elena Cuza, și-a redobândit, din această vară, identitatea legitimă.

Perioada bucureșteană a Veronicăi Micle (sept. 1885-iunie 1889) s-a dovedit mai puțin confortabilă cercetătorului ultimelor decenii, prin lipsa documentelor, dar și din pricina unor suspiciuni de ordin moral, perpetuate deliberat cu intenția disimulării miezului vindicativ.

Correspondență și documente inedite adevărate în apropierea Veronicăi prezenta Smarei, a lui Iuliu I. Roșca și a junimistului Ștefan Stamatiu zis Nei. De interes ni se pare că triada tocmai amintită inter-relaționa dinaintea instalării familiei Micle la București, că era deschisă mediului artistic și că frecventa întâlnirile *Societății Amicii Belelor Arte* (1872). Veronica avea recomandarea *Societății Amicii Artelor* din Iași (1885), care se angajase în susținerea carierei muzicale a Valeriei Micle.

Cînd de curînd întemeiata Familie Ștefan și Eufrosina Stamatiu zisă Nei închiria familiei Micle, din aprilie 1886, parterul casei din *str. Dreaptă nr. 5* (devenită *Jules Michelet*, în actuala zonă a cinematografului Patria, informează Dl. Em. Bădescu), avea în vedere, în primul rînd, pe fiicele regretatului prof. Ștefan Micle, Valeria, pe care Nei o adora, studentă la Conservatorul din București, și Virginia, încă studentă la Iași.

Conform *Actului de căsătorie, nr. 549* din *Registrul de Stare Civilă, Nr. 9*, încheiat în 23 iunie 1885 (A. N. M. Buc., inedit), contractantul Ștefan Stamatiu, de 54 de ani, născut în 17 sept. 1830 la Iași, *june*, fiul lui *Ion Stamatiu Culian și al Esmeraldei*, lua pe *Eufrosina Andrian*, născută Antoniu, din Botoșani, de 42 de ani, aflată *la a treia căsătorie*, după un divorț și o văduvie.

Frosa era de mult perechea lui Nei și locuiau în *str. Sculpturei, nr. 4, Suburbia Popa Tatu, Col.*

Verde, pe atunci o margine de București cu primejdioase denivelări.

Correspondența de familie a lui Ștefan Stamatiu, în cea mai mare parte inedită, oferă o schiță genealogică incompletă, dar esențială în stabilirea rudeniei cu Zarifopolenii, prin sora Elena, cu Gh. Nanu, soțul surorii Maria și părinții lui Nicu Nanu, primul soț al Valeriei Micle, cu familiile D. Anghel, S. Haret, G. Panu, ... dar înainte de toate, cu Neculai Culianu, reputatul profesor, al cărui frate era. Odată cu nașterea nepotului de la Valeria Micle și Nicu Nanu, din 5 febr. 1889, Veronica se încuscrea cu tot

neamul lui Nei.

După moartea timpurie a tatălui, Ștefan Nei, fratele cel mare, își asumă grija familiei, încît scrisorile clădesc imaginea unui prețuitor al valorilor morale autentice, echilibrat, prevenitor și pe deasupra atât de *frumos*, de *tăcut* și de *timid*, că i se zicea *Cocuța*. În volumul de *Mosaicuri* al Smarandei Gheorghiu, crochiul *București*, se dedică *Eufrosinei Nei, Ursoaică amarnică uneori, Țața pentru toți*, oferind găzduire *tuturor celor aduși la București de interese vitale... Casa lor e locul de întâlnire al artiștilor dezmoșteniți... portretele li se păstrează între flori, iar versurile în portofel... De o curățenie exemplară... nu iese din casă decît cînd trebuie să însoțească pe cîte o copilă, căreia i-e drag să trăiască... și aluziile la gestul din urmă al Veronicăi continuă, răutăcioase... Ursoaicei nu-i plac vizuinile întunecoase, iubește florile ca și pe toți iubitorii de lumină și de muncă... (1897, p. 79-80). Schița *La fereastra bogatului*, din același volum, este dedicată *Sorei (mele) Elena Al. Stamatiu* pe care genealogia (inedită) a Smarei (B. N. Colecții Speciale, *Fond St.-Georges*) o confirmă drept al șaselea copil din cei zece trăitori ai familiei lui Niță Andronescu și care soră se mărită cu nepotul lui Nei, Al. Stamatiu, din Tîrgoviște...*

Mirajul *Centrului*, de care Veronica pare cramponată, nu înseamnă numai vecinătatea Teatrului Național, de pe când locuia în Calea Victoriei nr. 73, și în care fiica sa Valeria, studentă la Conservator, debutase la 26 ian. 1886, în rolul Zerlinei, partenera titularului *Fra Diavolo*. De cealaltă parte a Teatrului, pe locul actualului Palat al Telefoanelor, era *Terasa Otetelișanu*, cafenea, berărie și grădină cu arbori seculari. Dintru început, prima sală a *Teraselor* fusese consacrată poezilor și actorilor, alături de care nu au întârziat să se adune pictori, sculptori și ziariști, pentru ca verva să dea în clocot și sinea s-o ia în direcția zeului exaltat...

Când ieșea, splendida Muză a Poetului în suferință era ea însăși un centru magnetic... *Și părul blond în caier și umeri de zăpadă –/ În negru, gură-dulce, frumos o să-ți mai șadă!...*

După bursa de la Paris, Florența și Roma, cu premii la Paris care îi garantau recunoașterea, Ștefan Ionescu-Valbudea revenea acasă în iarna lui 1887. Cerebral și de o sensibilitate rafinată, cu o rară tehnică a fineței, Valbudea însușește fizionomii complex-afective, mizînd pe ponderea elementului precumpănitor esențializat, în cazul Veronicăi Micle, podoaba capilară, într-o construcție montantă, preferată subiectului, la modă atunci, dar transfigurată în sensul simbolisticii elevat-hieratice a coroanei. Mulajul din 1888 reconfirmă perceperea imaginii Veronicăi Micle de către lumea artistică bucureșteană, aceea de poetă, dar mai ales de Muză îndumnezeită a Poetului emblematic aflat în dificultate.

Inspirat de Eminescu, Valbudea modelează venerația poetică a *părului de aur*, o inefabilă revărsare de frumuseți pe care mîngîierea sculptorului o adună cuminte în *coroana pururi verginei Marii...* Cred că *Portretul* trebuie privit deodată cu o nouă lectură a poemului *Afît de fragedă...*

Bustul poetei Veronica Micle, a cărei imagine a fost publicată de Augustin Z.N. Pop, marmura comandată de Smara și executată de Valbudea în 1890, donat Ateneului și dispărut prin 1937, păstrează doar pieptănătura, restul nu-i decît solemnitatea gravă a

întunecoasei renunțări.

După plecarea Valeriei la Paris în 15 iulie 1887 și a Virginiei, profesoară la Botoșani (din august același an), Veronica este obligată să părăsească locuința familiei Nei. Secătuită financiar, rămîne pînă spre primăvara lui 1888, an pe care îl petrece mai mult la Botoșani, unde locuiește cu fiica sa. În 7 dec. 1888, *domiciliată în Botoșani, despărțitura II*, petiționa un pașaport pentru unsprezece luni. Vînduse casa din Iași, ale cărei formalități se încheie în 4 ian. 1889.

Ar fi plecat la Paris... Valeria trebuia să nască și n-ar fi vrut să piardă anul...

Dezaprobat de toți ai săi, prietenul ieșean de toată viața sprijină, fără sincope, familia Micle atît de greu încercată.

Devastat, Nei se ocupă de succesiunea Veronicăi (A.N.I.C. Buc., D. 1300/1889).

În 24 oct. 1904, *martorul Stamatiu-Ney*, de 74 de ani, însoțit de *dr. Alexandru N. Culianu*, de 34, semnau, din partea miresei, *Actul de căsătorie* a Valeriei Micle, fostă Nanu, cu Prințul Dimitrie Popovici-Sturdza de la Cristești-Boureni. Se retrăsese la Cîrlige, Gara Galbeni, jud. Roman, la Conacul Zarifopol, unde, în 23 nov. 1916, se stîngea încet, ca un apostol, bătrînul cu nume de mareșal, slujitor al lui Cuza, în funcțiile de secretar general în Ministerul Justiției și de administrator al Domeniilor Statului, apoi al lui Carol I, cu atribuții de consilier al Înaltei Curți de Conturi și de Prim Președinte al Curții de Apel din Iași.

A dăruit cu discreție, fără recompensă, și numai sufletul lui știe cît o fi iubit...

La Ipotești